

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

**ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ
УКРАЇНИ**

XIX — початку XX ст.

Збірник наукових праць

Голова редколегії
член-кор. НАН України О.П. Рєєнт

Засновано в 2000 р.

ВИПУСК 22

КИЇВ 2013

Пропоноване видання є двадцять другим випуском наукових студій відділу історії України XIX — початку XX ст. Інституту історії України НАН України. Воно продовжує традицію публікації результатів науково-дослідницької діяльності співробітників, аспірантів та здобувачів Інституту, працівників провідних вітчизняних наукових установ та викладачів вищих навчальних закладів України.

У збірнику висвітлено широке коло політичних, соціально-економічних, релігійно-знавчих та біографічних питань з історії українських земель XIX — початку XX ст. Також представлені розвідки з методології, історіографії, джерелознавства та студії на воєнну тематику.

The offered edition is the twenty-second issue of scientific studios of department of the history of Ukraine XIX — to beginning of XX item to the Institute of History of Ukraine NAS Ukraine. Edition continues tradition of publication of the results of scientifically research activity of employees, graduate students and bread-winners of the Institute, workers of researches the leading domestic scientific establishments and teachers of higher educational establishments of Ukraine.

The collection covers a wide range of political, socio-economic, religion and background on the history of the Ukrainian lands of the nineteenth early twentieth century. There are articles devoted to the methodology, historiography, sources and military studies.

Засновник і видавець: Інститут історії України НАН України

Видається за рішенням Вченої ради Інституту історії України НАН України
(протокол № 11 від 19 грудня 2013 р.)

Редакційна колегія: *О.П. Реснит*, д.і.н., професор, член-кореспондент НАН України (голова редколегії), Інститут історії України НАН України, *В.В. Шевченко*, к.і.н., старший науковий співробітник (секретар редколегії), Інститут історії України НАН України

Члени редколегії: *В.Й. Борисенко*, д.і.н., професор, Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, *О.І. Гуржій*, д.і.н., професор, головний науковий співробітник, Інститут історії України НАН України, *О.В. Добржанський*, д.і.н., професор, Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича, *Г.Д. Казьмирчук*, д.і.н., професор, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, *І.А. Коляда*, д.і.н., професор, Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, *В.П. Коцура*, д.і.н., професор, член-кореспондент Академії педагогічних наук України, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет, *С.В. Любічанковський*, д.і.н., професор, старший науковий співробітник, Поволзький філіал ІРІ РАН, *О.А. Удод*, д.і.н., професор, Інститут історії України НАН України, *Л.Ф. Циганенко*, д.і.н., професор, Ізмаїльський державний педагогічний інститут, *В.С. Шандра*, д.і.н., професор, старший науковий співробітник, Інститут історії України НАН України, *Н.А. Шип*, д.і.н., професор, Українська академія зовнішньої торгівлі

Рецензенти: д.і.н., професор *С.В. Корновенко*, д.і.н., професор *В.М. Лазуренко*, д.і.н., професор *В.В. Соловійова*

Постановою президії ВАК України від 26.05.2010 р. № 1-05/4 видання включено до переліку наукових фахових видань з історичних наук (Бюлетень ВАК України. — 2010. — № 6)

Усі права застережено. Передрук і переклад дозволяються лише з дозволу автора та редакційної колегії. Редакційна колегія не несе відповідальності за змістові помилки, допущені авторами

Адреса редакційної колегії та видавця: 01001, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4,
тел. (044) 279-19-02, E-mail: histukr.xix-xx@history.org.ua

Address of the Editorial Board and Publisher: 4 Mykhailo Hrushevskiy str., Kyiv, 01001,
Ukraine, tel. (044) 279-19-02, E-mail: histukr.xix-xx@history.org.ua

ЗМІСТ

Розділ I

СТОРІНКИ ВІТЧИЗНЯНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІСТОРІЇ

<i>Шандра В.С.</i> Адміністративна та судова відповідальність чиновника в законодавчих актах Російської імперії (до постановки наукової проблеми)	5
<i>Водотика Т.С.</i> Соціальна ціна та соціальна відповідальність: підприємницька благодійність у другій половині XIX ст.	14
<i>Демешко Ю.О.</i> Участь купецтва у функціонуванні банківської сфери Новоросійського краю (початок XIX ст. — 60-ті рр. XIX ст.)	26
<i>Довжук І.В.</i> Діяльність Селянського поземельного банку в Україні на початку XX ст.	34
<i>Карюєва Т.Р.</i> Чи була доступна книга подолянам на межі XIX–XX століть? (соціоекономічний аналіз купівельної спроможності населення Подільської губернії)	40
<i>Лисенко О.В.</i> Вплив імперського зовнішньополітичного курсу на загострення соціально-економічних та міжетнічних протиріч в Наддніпрянщині (кінець XIX — початок XX ст.)	52
<i>Молчанов В.Б.</i> Вплив воєнних реформ Д.О. Мілютіна на життєзабезпечення російських військових в українських губерніях у другій половині XIX ст. (Закінчення)	78
<i>Панченко В.С.</i> Мировий суд на Волині (1868–1873 рр.): від проектів до дій	120
<i>Силка О.З.</i> Товариства благоустрою в Україні на початку XX ст. (на матеріалах Чернігівської губернії)	141
<i>Стасів Я.В.</i> Рух тверезості у Східній Галичині в середині XIX — першій третині XX ст.	151
<i>Шляхов О.Б.</i> Ставлення підприємців південноукраїнських губерній до політики імперського центру на початку XX ст.	159

Розділ II ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

- Глизь Ю.І.** Київська міська дума: виборці, гласні та виборчі практики (1871 р. — початок ХХ ст.)..... 174
- Полич М.І.** Громадсько-політична діяльність Лонгіна Цегельського в контексті суспільно-політичного життя Східної Галичини кінця ХІХ — початку ХХ ст. 193
- Скрипник А.Ю.** Київська губернія як стратегічний район перебування російської армії наприкінці ХVІІІ — першій половині ХІХ ст. 203
- Янишин Б.М.** Концепція та програми «органічної» праці в українському національному русі Галичини наприкінці ХІХ ст. 217

Розділ III СТОРІНКИ ВОЄННОЇ ІСТОРІЇ

- Льницький І.В.** Тимчасове військове генерал-губернаторство Галичини: кадровий аспект 229
- Синявська Л.І.** Вплив «особливих» органів Російської імперії на організацію роботи промислових підприємств України у 1914–1916 рр. 243

Розділ IV ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ, НАУКИ ТА ОСВІТИ

- Донік О.М.** Реформування комерційної освіти в Україні наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст.: поєднання інтересів держави і підприємницького капіталу..... 254
- Милько В.І.** Наглядово-контрольна діяльність інспекції Київського навчального округу (кінець ХІХ — початок ХХ ст.) 268
- Ховрич С.М.** Актуалізація проблеми інтегрування освітян у міжнародний соціум інтелектуалів (на прикладі вишів Наддніпрянської України наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст.) 280
- Яременко І.О.** Земське вчителство українських губерній Російської імперії як соціально-професійна група (70–80 рр. ХІХ ст.) 289

Розділ V
ПИТАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ІСТОРІЇ

Кирієнко О.Ю. Духовна цензура в Російській імперії наприкінці XVIII — на початку XIX ст.: метод перебору варіантів контролю за інформаційним простором.....303

Розділ VI
МЕТОДОЛОГІЯ. ІСТОРІОГРАФІЯ. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

Реєнт О.П., Шевченко В.М. Селянський рух в українських губерніях часів Першої світової війни (здобутки радянської історіографії 1920-х рр.).....317

Дзира І.Я. Давньоукраїнські літописи в національній історіографії 70–90-х рр. XIX ст. 324

Иценко Д.В. Міфи про спільне походження, колективні генеалогії та конструювання ментальних мап.....352

Усенко П.Г. Под «Высочайшей» эгидой (у истоков демократической тенденции военной печати) 369

Розділ VII
БІОГРАФІЧНІ СТУДІЇ

Машикін О.М. Князь О.А. Безбородько на тлі своєї епохи: людина, воєначальник, адміністратор, політик.....402

Коляда І.А. Тимофій Флоринський — імперський антиукраїнофільський інтелектуал-цензор.....413

Розділ VIII
РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

Нестор літописець (Нестор Малеча). Словничок Шевченкової мови. — Миколаїв, 2013. — 100 с., іл. (**Крижановська О.О.**).....425

Бикова Т.Б. Створення Кримської АСРР (1917–1921 рр.): [монографія] / Т.Б. Бикова; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. — К.: Ін-т історії України НАН України, 2011. — 247 с. (**Молчанов В.Б., Аджисва Л.С.**) 428

Наші автори.....435

Наші авторы.....438

The authors.....441

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ
УКРАЇНИ
XIX — початку XX ст.**

Випуск 22

Збірник наукових праць

Літературний редактор: *С.Г. Архипенко*
Набір підготувала: *О.В. Фастовець, Д.С. Марченко*
Оригінал-макет підготувала: *Л.А. Зубець*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 6739
від 04.12.2002 р., видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення
та радіомовлення України

Підписано до друку 24.12.2013 р. Формат 70x100/16.
Ум. друк. арк. 36,3. Обл. вид. арк. 30,9.
Тираж 300. Зам. 45. 2013.

Поліграф. д-ця Ін-ту історії України НАН України.

Адреса редакційної колегії та видавця:
01001, Київ, вул. Михайла Грушевського, 4, тел. (044) 279–19–02,
E-mail: histukr.xix-xx@history.org.ua